

Piotr Grzelczak (Instytut Historii UAM)

### **Poznański Czerwiec w polityce historycznej PZPR w latach 1980-1989.**

#### **Abstrakt**

Kultywowanie pamięci o Poznańskim Czerwcu 1956 nie było w PRL możliwe przez blisko 25 lat od krwawej pacyfikacji zbuntowanego miasta. Władze PZPR zdawały sobie sprawę z tego, iż wystąpienie poznańskich robotników podważało sens istnienia tzw. „władzy ludowej” i prowadziły w tym okresie politykę, której celem było wyeliminowanie Poznańskiego Czerwca ze zbiorowej pamięci historycznej. Sytuacja uległa całkowitej zmianie jesienią 1980 r., gdy do tradycji pierwszego buntu społeczeństwa w PRL odwołała się „Solidarność”, wobec czego władze PZPR nie mogły pozostać bierne. W niniejszym artykule podjęto próbę ukazania aktywności PZPR w kształtowaniu polityki historycznej prowadzonej wobec Poznańskiego Czerwca w ostatniej dekadzie PRL. Punktem wyjścia uczyniono następujące pytania badawcze: dlaczego PZPR w latach 80-tych postanowiła „odzyskać” Poznański Czerwiec, nadać mu odpowiednio „zobiektywizowany” charakter i wpisać we własny kalendarz obchodów świąt i rocznic? Za pomocą jakich działań i narzędzi KW PZPR w Poznaniu zamierzał ten stan osiągnąć? W jakim stopniu polityczno – propagandowe poczynania PZPR wykazywały się powtarzalnością oraz na ile wykorzystywane były do realizacji doraźnych celów politycznych?

Amelia Korzeniewska

Artykuł poświęcony jest badaniom nad funkcjonowaniem postaci Edyty Stein w zbiorowej pamięci Polaków, Niemców oraz Żydów na przestrzeni kilkudziesięciu lat, które minęły od czasu jej śmierci. Autorka podejmuje tę tematykę z perspektywy kulturoznawczej i filozoficznej.

Analiza oficjalnych przejawów pamięci, szczególnie w Niemczech oraz ze strony Kościoła katolickiego, staje się tu zaledwie wstępem do głębokiej analizy sposobów obecności tej postaci w kulturze (literaturze, filmie) oraz roli wspólnot regionalnych i religijnych, stowarzyszeń oraz różnych środowisk w Polsce i Niemczech w kreowaniu pamięci o Edycie Stein. Tekst pokazuje, jak te same wartości, ze względu na które Edyta Stein jest pamiętana przez daną wspólnotę pamięci, mogą i skutkują niepamięcią w innych, a w jeszcze innych służą do budowania narodowej czy regionalnej tożsamości.

Rogowski Purda

Celem artykułu jest namysł nad pamięcią społeczną ludności zamieszkujących tereny pogranicza kulturowego. Tekst oparty jest na wynikach badań empirycznych przeprowadzonych we wsi Purda Wielka w 1948 r. oraz 2005 r. i składa się z trzech części. Każda z nich stara się ukazywać wzajemne relacje pomiędzy perspektywą makro- i mikrostrukturalną (makro- i mikrohistoryczną), a więc opisywać to, w jaki sposób wielkie wydarzenia społeczne i historyczne wpłynęły na życie codzienne. Poszczególne części

dotyczą takich tematów, jak "codzienne upamiętnianie", formy pamiętania wydarzeń z przeszłości, wpływ przemian systemu edukacyjnego na życie codzienne.

Sylwia Czubaj-Kuźmin,

Streszczenie tekstu „Pamięć zbiorowa jako wspornik tożsamości łemkowskiej”

Wszelkie grupy mniejszościowe zabiegają o powstanie własnych form pamięci. Wydarzenia minione należą do czynników wywierających wpływ na świadomość etniczną Łemków, pamięć o nich legitymizuje istnienie grupy. Jednakże historia bywa poddawana różnorodnym zabiegom i interpretacjom. To, co przenika do pamięci zbiorowej i utrwała się w niej, może być niejako „skażoną” wersją historii. Stąd przeprowadzone analizy koncentrują się nie na wydarzeniach *stricto* historycznych, ale stanowią próbę zdiagnozowania mechanizmów utrwalania i przywoływania w pamięci pewnych obrazów, klisz, dotyczących doświadczeń grupy jako całości.

Elementy składające się na obraz pamięci historycznej Łemków, którym autorka poświęca najwięcej miejsca, to zwłaszcza terytorium: zmitologizowane opuszczone góry, pomniki i cmentarze; dramat wysiedleń czy początki życia na obcej ziemi. Artykuł porusza również temat refleksji Łemków nad własną tradycją i jej rolą w życiu przedstawicieli różnych generacji.

## Streszczenie Halicka

Pamięć o drugiej wojnie światowej była w drugiej połowie XX wieku i pozostaje nadal ważnym elementem tożsamości europejskich narodowości, a także kreowania mitów narodowych. W artykule wskazano na różnice w wyobrazeniach o tej najokrutniejszej z wojen, na dominację dyskursu ofiar oraz na dwie na pozór przeciwstawne, jednak od siebie uzależnione tendencje: z jednej strony pisanie na nowo historii poszczególnych narodów, a z drugiej strony otwarcie się narodowych historiografii na transnarodową, europejską a nawet globalną perspektywę. Różnice w przekazie wiedzy na temat wojny pomiędzy pokoleniami przedstawione zostały poprzez wyniki badań porównawczych, które prowadzone były w ośmiu europejskich krajach. W zakończeniu nawiązano do publicznej dyskusji o przygotowywanych w Berlinie i Gdańsku ekspozycji muzealnych poświęconych wydarzeniom wojennym i przymusowym migracjom.

## Eliza Kania Rosyjskie media

Artykuł zawiera analizę rosyjskich przekazów medialnych, dotyczących katastrofy w Smoleńsku z 10 kwietnia 2010 r. Z racji na specyficzny kontekst tej tragedii (70. rocznicę zbrodni katyńskiej) jest też próbą wskazania na rolę pamięci zbiorowej o Katyniu w stosunkach polsko-rosyjskich. Analizie poddane zostały najbardziej opiniotwórcze tytuły prasy rosyjskiej.

## Korzeniewski

Tekst dotyczy sposobu postrzeżenia daty 8/9 Maja 1945 w pamięci Polaków i Niemców, zarówno w pamięci oficjalnej (uroczystości rocznicowe), jak i w pamięci publicznej (prasa, media), a także w pamięci potocznej (świadomość historyczna, pamięć rodzinna). Autor śledzi dymensje pomiędzy różnymi poziomami pamięci oraz ewolucje obrazu zakończenia wojny przed przełomem 1989 roku w Polsce i po przełomie oraz przed zjednoczeniem Niemiec i po zjednoczeniu.

## Kosman

Jedną z największych bitew średniowiecznej Europy należy do czołowych wydarzeń w dziejach Polski, dla której oznaczała zahamowanie agresji rycerskiego zakonu Najświętszej Marii Panny nad Bałtykiem. Stworzył on ogniem i mieczem, pod hasłem krzyża, własne państwo na tamtejszych ziemiach, a następnie zagroził Polsce Piastów. Dla Niemców przegrana oznaczała przez całe wieki kres „misji cywilizacyjnej” i dopiero w końcu XX wieku nastąpiło przewartościowanie ocen i zbliżenie stanowisk z historiografią polską. Przegrana w 1410 r. została propagandowo przez nich zrekompensowana „drugim Tannenbergiem” to jest pokonaniem w tym samym miejscu Rosjan podczas I wojny światowej.

W Polsce przedrozbiorowej (do 1795 r.), zwłaszcza za panowania dynastii Jagiellonów rocznice zwycięstwa były czczone jako święto kościelno-państwowe. W czasach narodowej niewoli służyły idei narodowego przetrwania, choć mogły być swobodnie obchodzone dopiero od trzeciej ćwierci XIX w. na terenie zaboru austriackiego, po uzyskaniu przez Galicję autonomii. Na wielką skalę obchodzono w Krakowie pięćsetny jubileusz, z udziałem – częściowo w konspiracji – delegacji z pozostałych zaborów. Obchodów na szeroką skalę doczekały się jubileusze: 550-lecie (1960 r.) oraz 600-lecie (2010 r.), kiedy pole bitwy znalazło się na obszarze państwa polskiego. Zmienił się ich charakter, kiedy nie musiały już służyć idei „dla pokrzepienia serc”. Ostatnio przestały odgrywać rolę wyłącznie konfrontacyjną w obrazie stosunków polsko-niemieckich.

## Kwilecki

Autor, przytaczając różne opinie i zarazem odwołując się do bardzo osobistych przeżyć, polemizuje z tezą, że Powstanie Warszawskie było wspaniałe. Podziela pogląd tych, którzy doceniając heroizm powstańców, dostrzegali równocześnie tragizm sytuacji: o ile powstańcy byli wspaniałymi, ofiarnymi i dzielnymi bojownikami, to samego powstania nie można nazwać wspaniałym.

Pochłonęło ono niewyobrażalne mnóstwo niepotrzebnych ofiar, przyniosło straszliwe cierpienia całej ludności miasta, zaprzepaściło dorobek kulturalny kilku wieków, zakończyło się potwornym zniszczeniem Warszawy.

Powstanie Warszawskie obrosło mitami, było w najnowszych dziejach narodowych szczególnie tragicznym wydarzeniem.

Mazur

## Neue Wache

W opracowaniu przedstawiono historię powstania i przekształceń jakim podlegała Neue Wache w Berlinie: zwykła wartownia wyposażona w dość czytelną symbolikę (1818), miejsce upamiętnienia żołnierzy poległych w pierwszej wojnie światowej (okres republiki weimarskiej i reżimu hitlerowskiego), miejsce upamiętnienia ofiar „faszyzmu” (okres NRD) oraz centralne miejsce upamiętnienia ofiar wojny i dyktatury w zjednoczonym państwie niemieckim (1993).

Artykuł poświęcony jest prof. Gerardowi Ladudzie, zmarłemu w październiku 2010 r. wybitnemu historykowi. Był on znakomitym znawcą dziejów Słowian i Polski oraz stosunków polsko-niemieckich, uczonym, który łączył ogromną wiedzę mediewisty z zainteresowaniem współczesnością.

Autor, odsyłając do imponującej bibliografii prac profesora opublikowanych w ciągu 70 lat aktywności naukowej, wyróżnia bloki tematyczne: badania nad starożytnościami słowiańskimi oraz wczesnośredniowiecznymi dziejami Słowiańszczyzny Zachodniej, początkami i wczesnymi dziejami państwa i Kościoła w Polsce, stosunkami polsko-niemieckimi i historią Niemiec, problemami europejskiej historii wieków średnich, a także dotyczące historii ojczystych Kaszub. Podkreśla ponadto w publikacjach uczonego nurt refleksji metodologicznej, historiograficznej i źródłoznawczej oraz dotyczący ogólnych dziejów kultury. Zwraca także uwagę na pełną zaangażowania działalność dydaktyczną Profesora, edytorską oraz w zakresie organizacji i upowszechniania nauki.

Mazur

## Topografia Terroru

Artykuł poświęcony jest upamiętnieniu centralnych instytucji nazistowskiego terroru zlokalizowanych w Berlinie. Opisano historię miejsca, spory wokół utworzenia ośrodka dokumentacyjnego oraz stałą ekspozycję ukazującą instytucje nazistowskie, prześladowania opozycji niemieckiej oraz brutalną politykę okupacyjną w krajach europejskich.

Anna Wolff-Powęska

Sposób postrzegania narodowego socjalizmu i usytuowania go w historii Niemiec odegrał fundamentalną rolę w rozwoju kultury politycznej tego państwa. Powołanie do życia dwóch państw niemieckich o odmiennych podstawach ustrojowych przyniosło daleko idące konsekwencje dla pamięci kulturowej podzielonego społeczeństwa. Sprzecznością, wpisaną od początku w konstruowanie porządku powojennego Niemców, była dyskrepancja między negatywną, zdyskredytowaną przeszłością a potrzebą akceptowalnego wizerunku dla budowy pozytywnej tożsamości nowego państwa. Propaganda NRD wypracowała od początku opartą na ideologii antyfaszyzmu strategię przewycięzania przeszłości. Pozwoliła ona rzeszom uwikłanym w nazizm uwolnić się od poczucia winy i zintegrować społeczeństwo wokół zorientowanych w przyszłość haseł w konfrontacji z państwem zachodniemieckim.